

SA BUKA EKELEZIASITI Sa Vinabakala

Sa buka Ekeleziyasiti si koa ia na binalabala tanisa “tie va tumatumae.” La sa tie asa meke viliti va hitekia vea papaka gua meke vea hadu luli givusu gua sa tinoa tana tie. “Loke laena sa tinoa,” gua si kamo ia sa, sina lopu tonoto meke variva nunala sari soku ginugua pa tinoa. Lopu va bakalia sa sari hahanana te Tamasa, asa pu lalae nia sa tinoa tana tie. Be vea gugua ba tozi ni sa sari pude tavetavete va *ninira* meke koa qetu ni rini sari na vinariponi te Tamasa pa dia tinoa.

Soku ri na binalabala tanisa si guana ene kale tugo, meke variva malohorodi. Ba koasa laena sapu somana pa Buka Hope sa buka hie, si vata dogoro nia sapu sa rina_{nerane} tadi kasa pukerane si repaha ke boka ta tokae si gita koari na binalabala variva rabekedi. Kaiqa tie si manoto nia sapu guana dia tinoa si vivinei nia sa buka hie, gua. Dogoria tugo rini sapu sari binalabala hire si koa koasa Buka Hope sapu tagoi tugo sari binalabala variharupi te Tamasa.

Sari na Nati Pinaqapaqahana sa Buka

Vegua koa nana tu sa *natina* sa tinoa tie pa pepeso? 1:1, 2:26

Kaiqa zinama tumatumaedi. 3:1, 11:8

Sari na binalabala varitokae pa tinoa. 11:9, 12:8

Sari na zinama vina betobeto. 12:9-14

Sa Tinoa si Loke Laena

¹ Hire sari na zinama tanisa tie va tumatumae, sa banara pa Zerusalema, sa tuna koreo e Devita:

² “Loke laena! Loke laena!” gua si rau, sa tie va tumatumae.

“Namu loke laena hokara!
Doduru ginugua si loke laedi.”

³ Na sa si vagia sa tie koari doduru nana minabo sapu natanata nia sa pa kauruna sa rimata?

⁴ Na sinage si mae meke taloa,
ba sa kasia popoa si asa nana eko mo.

⁵ Sa rimata si gasa sage meke lodu gore pule,
meke bebeno pule la vasina kote gasa pule si asa.

⁶ Sa givusu si mae gua pa kali gevasa,
meke taliri mae gua pa kali togarauru;
viloro meke vilorae si asa,
meke pule mae gua mo vasina mae guana tatasana.

⁷ Doduru tototolo si gore beto la pa kolo hokara,
ba sa lamana si lopu boka siṅi.
Pa vasina mae guadi sari na tototolo
si vasina tugo pule la sa kolo.

⁸ Doduru ginugua si na loke vina betodi, variva mabodi,
lopu boka zama ni na tie.

Sa mata si dono lamo ba lopu boka deṅa,
meke sa taliṅa si lopu boka beto avavoso.

⁹ Sapu ele ta evaṅa si kote ta evaṅa pule,
sapu ele ta tavete si kote ta tavete pule tugo;
namu loketona si vaqura pa kauruna sa rimata.

¹⁰ Koa nana beka keke toña sapu boka zama guni nia keke tie, “Dotu! Hie keke toña si vaqura”?

Lokari, na pukerane hola tu ele koa nana; ele koa nana tu sipu lopu ele podo si gita.

¹¹ Loke tie si kote balabala i saripu ele mate, meke arini pu lopu ele podo si lopu kote balabala i arini pu korapa mumudi mae koa rini.

Sa Vina Nonoga Tanisa Tie Va Tumatumae

¹² Arau sa tie va tumatumae, si koa pa Zerusalemameke banara nia sa binanara Izireli.

¹³ Voriti nia rau telequ pude vilitia meke hata ia pa ginilagilana sari doduru ginugua pu ta tavete pa kauruna sa manauru. Hinokara mamatana sa pinaleke sapu vala nia Tamasa koari na tie!

¹⁴ Arau ele dogori sari doduru ginugua pu ta evana pa kauruna sa rimata; doduru si loke laedi beto, na guana hadu luli givusu mo.

¹⁵ Sapu koqi si lopu kote boka tava toñoto; meke sapu loketona si lopu kote boka ta nae.

¹⁶ Balabala si arau, “Dotu, arau si ele tie no-maqu meke ele soku nau ginilagilana lohidi, hola ni sari doduru pu ele koa banara pa Zerusalemame; ele soku toso nonoga ia rau sa ginilagilana meke tinumatumae.”*

¹⁷ Meke voriti nia rau pude va bakalia sa ginilagilana lohina^d, meke sa dinuviduvili meke pinekipeki, ba dono gilania rau sapu na hinata hie si guana hadu luli givusu mo.

---

* **1:16** 1 Ban 4:29-31

18 Ura pa ginilagilana sokudi si mae sa tinalotana mamatadi;
meke pa tinumatumae sokudi si na tinasigiti nomadi.

2

¹ Balabala si arau, “Ego, maqu podekia sa qinetuqetu pa kasia popoa pude tumae nia nasa si leana koasa.” Ba va sosodea rau sapu asa ba loke laena tugo.

² Meke zama si rau, “Hegehegere si na pinekipeki. Ke nasa si ta vagi koasa qinetuqetu pa kasia popoa?”

³ Podekia rau pude qetuqetu pa kali napo vaeni, ke va kapae ia rau sa pinekipeki, ba sa qua binalabala si korapa ta turana koasa ginilagilana. Hiva hata vagia rau nasa si leana koari na tie pude tavetia pa kauruna sa mañauru koari na visavisa rane pa dia tinoa.

⁴ Va tupiti pule nau koari na tinavete nomadi. Taveti rau sari qua vetu meke sari na inuma vaeni nomadi.*

⁵ Tavete inuma meke na linetelete huda si rau, na kobi votivotiki huda vuvua si lete i rau.

⁶ Taveti rau si kaiqa kopi pude poni kolo sari na kobi hudahuda.

⁷ Holu va soku pinausu si rau meke koadia sari pinausu sapu pododi pa qua vetu. Tagoi rau sari bulumakao na sipi sapu soku hola, hola ni tadi doduru banara pukerane pa Zerusalem.*

⁸ Va omunu vekoi rau sari siliva na qolo, meke vagi si rau koari na banara pa votiki butubutu na

---

* 2:4 1 Bañ 10:23-27; 2 Koron 9:22-27 * 2:7 1 Bañ 4:23

popoa. Vagi tie kerakera si rau, koreo na vineki, meke soku qua barikaleqe pinausu leleadi gua sapu hoke qetu ni ri na hiniva tadi tie.*

⁹ Meke noma hola tu sa laequ hola ni doduru pu ele koadi pa Zerusalema pukerane. Ba doduru toso si koa turanau mo sa qua ginilagilana lohina.*

¹⁰ Lopu hukata pule nau si rau koari doduru pu okoro ni sa mataqu.

Lopu koroqu ni rau sari na hahanana qinetuqetu.

Qetu beto ni rau sari doduru qua tinavete, meke asa sa qua pinia koari doduru qua ninatanata.

¹¹ Gua, ba toso viliti rau sari doduru pu taveti sari limaqu

meke saripu voriti ni rau pude va evani, si doduru si loke laedi beto mo, na hadu luli givusu mo;

loketona si gavoria rau pa kauruna sa rimata.

¹² Meke podalae vilitia rau sa ginilagilana, meke gua tugo sa dinuviduvili meke sa pinekipeki.

Ura sa si boka tavetia sa tuna sa banara? Loketona ba arini mo sapu ele taveti ari na banara pa kenuna.

¹³ Dogoria rau sapu sa ginilagilana si leana hola nia sa pinekipeki,

gua sapu leana hola nia kalalasa sa huporo.

¹⁴ Sa tie gilagilana si koa ia mata batuna, ba sa tie pekipeki si ene pa huporo;

* [2:8](#) 1 Ban [10:10,14-22](#) * [2:9](#) 1 Koron [29:25](#)

ba vagia rau sa binalabala
 sapu kamo beto mo pa keke ginugua sari
 karua.

¹⁵ Meke balabala pa buloqu si rau,
 “Sa ginugua sapu kamo koari tie pekipeki si
 kote kamo la ia tugo rau.

Ke sa si va gavoria rau koasa qua ginilae?”

Zama si rau pa buloqu,
 “Hie ba loketona tugo laena.”

¹⁶ Ura sari tie gilagilana si kote gua mo ari tie
 pekipekidi,

sapu loke tie kote balabala va nonoga vekoi;
 koari na rane pu korapa mae si kote ta mulinae
 beto mo sari karua.

Sa tie gilagilana ba kaqu mate gua tugo sa tie
 pekipeki!

¹⁷ Ke hakohako hola nia rau sa tinoa, sina sa
 tinavete pa kauruna sa rimata si kamo la mo pa
 tinasuna. Dodurudi si loketona laedi, na hadu
 luli givusu mo.

¹⁸ Kamo sapu hakohako ni mo rau sari doduru
 ginugua sapu tavetaveti rau pa kauruna sa
 rimata, sina kote veko hola lani mo rau koa sa
 pu luli mudi mae koa rau.

¹⁹ Meke kote vea beka, kote tie gilaena sia ba
 na pekipekina? Gua, ba kote asa na kopu ni sari
 doduru pu tavetaveti na va evani rau pa qua
 binokaboka pa kauruna sa rimata. Hie tugo ba
 loke laena.

²⁰ Ke podalae balabala mamata ni arau sari
 doduru qua tinavete sapu natanata ni arau pa
 kauruna sa rimata.

²¹ Ura sa tie si kote tavetavete pa nana gini-
 lagilana, tinumatumae, meke binokaboka, meke

kote luara beto lani sa koasa pu lopu hite natanata ni. Hie tugo si loketona laena meke na tinasuna nomana.

²² Na sa si vagia sa tie koari doduru nana minabo, meke balabala mamata ni sapu taveti sa pa kauruna sa rimata?

²³ Doduruna sa nana tinoa si ta sigiti meke voriti hola si asa koari nana tinavete; pana boni ba lopu magogoso sa nana binalabala. Hie ba loketona laena tugo.*

²⁴ Loketona si boka tavete valeania sa tie, ba na hena meke napo meke qetuni mo sari nana tinavete. Ba hie dogoria rau si maena pa limana sa Tamasa,*

²⁵ ura pude lopu tavetavete pude va qetua si Asa, si esei si boka hena na napo meke qetuetu?

²⁶ Asa pu va qetuna, si ponua ginilagilana, tinumatumae, meke qinetuetu sa Tamasa, ba koasa tie pu tavete va sea si ponua Sa sa tinavete pude varivarigara meke naqiti tinagotago pude vala ni koarini pu va qetuna sa Tamasa. Hie tugo si loke laena, na hadu luli givusu mo.*

3

Hopeke Totoso tadi Hopeke Ginugua

¹ Sari doduru ginugua si koadia hopeke dia totoso,
na totoso tadi hopeke tinavete pa kauruna sa manauru:

---

* **2:23** Zob 5:7, 14:1   * **2:24** Ekl 3:13, 5:18, 9:7; Lk 12:19; 1 Kor 15:32   * **2:26** Zob 32:8; ZT 2:6

- ² Na totoſo pude podo meke na totoſo pude mate,
na totoſo pude lelete meke na totoſo pude
pakepakete,
- ³ na totoſo pude variva matei meke na totoſo
pude ſasalana,
na totoſo pude huhuara meke na totoſo pude
kurikuri,
- ⁴ na totoſo pude kabo meke na totoſo pude
hegere,
na totoſo pude talotana meke na totoſo pude
peka,
- ⁵ na totoſo pude taburu palae patu meke na
totoſo pude varigara ni,
na totoſo pude vari kapae meke na totoſo
pude vari ſeu i,
- ⁶ na totoſo pude hata meke na totoſo pude
muliuſu,
na totoſo pude va naqiti meke na totoſo pude
okipalae,
- ⁷ na totoſo pude rikata meke na totoſo pude
tuvaka,
na totoſo pude lopu kulu meke na totoſo
pude zama,
- ⁸ na totoſo pude vari tatarue meke na totoſo
pude vari kanai,
na totoſo pude varipera meke na totoſo pude
varibulei.
- ⁹ Na ſa ſi vagia ſa tie tavetavete koari nana
minabo?
- ¹⁰ Ele dogoria rau ſa minamata vekoa ſa
Tamasa koari na tie.
- ¹¹ Tavete va leleani Sa ſari doduru ginugua
pa dia totoſo. Meke padai Sa ſari gineledi rina

totoso pa bulo tie; gua, ba lopu boka dogoria na tie sa doduruna sa tinavete te Tamasa pa pinodalaena kamo vina betona.

¹² Gilania rau sapu loketona si leana la koasa tie, ba pude qetuqetu mo meke tavete va leana sipu korapa toa nana.

¹³ Pude mani hena na napo sari doduru tie, meke mani qetu ni sari nana minabo pa tinavete, arini si na vinariponi te Tamasa.

¹⁴ Gilania rau sapu doduru ginugua pu taveti sa Tamasa si kote koa hola; loketona si boka ta hoda la, meke loketona si boka ta vagi palae koasa. Tavetia sa Tamasa pude va lavatia ri na tie si Asa.

¹⁵ Doduru sapu ta evana kamahire si ele ta evana tu pukerane,
meke sapu kote ta evana si ele ta evana tu;
meke sapu ele ta evana tugo asa si kote va evana pilipule i sa Tamasa.

¹⁶ Meke dogoria rau si keketona pule pa kau-runa sa rimata:
Pa vasina varipitui, si na kinaleana si ele koa nana,
pa vasina vari tonoti, si na kinaleana si ele koa nana.

¹⁷ Balabala si rau pa buloqu,
“Kote turana lani Tamasa pa vinaripitui sari pu tonoto meke arini pu kaleadi, ura kote koa dia sari hopeke toso tana doduru vina tana,
hopeke dia toso sari doduru tinavete.”

¹⁸ Meke balabala tugo si rau, “Sari tie si podeki sa Tamasa pude di gilania sapu arini si kekenono gua mo rina kurukuru name.

¹⁹ Sa vina betona sa tinoa tana tie, si gua mo tadi na kurukuru; kekenoŋo mo sari karua; pana mate si keke si mate tugo si keke. Sa tinoa tanisa tie si lopu hola nia sapu tanisa kurukuru. Doduru ginugua si loke laedi beto.

²⁰ Doduru si la mo pa keke vasina; pa kavuru vura maedi, meke pa kavuru mo pule la.

²¹ Lopu ta gilana, be sa maqomaqona sa tie si sage taloa meke sa maqomaqona sa kurukuru name si gore la pa korapa pepeso.”

²² Ke dogoria rau sapu loketona si leana koasa tie, ba pude qetu nia mo sa sa nana tinavete, sina asa sa nana hinia. Ura, esei kote boka va dogoro nia koasa sapu gua kote ta evana pa mudina sa?

4

¹ Meke dono pule la si rau meke dogori rau sari doduru ninovanovala saripu korapa ta evana pa kauruna sa rimata:

Dogori rau sari na kolomata tadi na tie ta novaladi,
meke loke tie va manoti.

Loke tie va manoti sina sa niniranira si pa kalina tadi na tie novala.

² Meke zama si rau sapu arini pu ele mate,
si qetu hola ni sarini pu toadi.

³ Ba sapu leana holani sari karua
si asa pu lopu ele podo,
asa pu lopu ele dogoria sa kinaleana
sapu ta tavete pa kauruna sa rimata.

⁴ Meke dogoria rau sapu doduru minabo pa tinavete meke doduru binokaboka si vuradi koasa inokoro tanisa tie pude tagoa gua sapu

tagoa sa turanana. Meke hie tugo si loketona laena, na hadu luli givusu mo.

⁵ Sa tie pekipeki si poloi sari limana, ovia si asa,

meke novala pule nia, sina korona tave-tavete.

⁶ Leana si be tagoa goi si keke sinara lima pa binule

hola nia sapu be karua sinara lima ba pa minabo meke hadu lulia sa givusu.

⁷ Dogoria pule rau si keketona sapu loke laena pa kauruna sa rimata:

⁸ Koa nana si keke tie koa ekeina;

loke tuna koreo babe tasina koreo si asa.

Loke vina betona sa tinavetavete tanisa,

ba sari na matana si lopu manoto ni sari nana tinagotago.

“Ura, esei si korapa tavetavete ponina rau,” gua si asa,

“meke na vea ke hukata pule nau pude getugetu qua?”

Hie tugo ba loketona laena,

keke ginugua sapu variva hakohakona.

⁹ Karua si leana hola nia sapu keke,

sina kote noma laena sa dia tinavete.

¹⁰ Be hoqa si keke,

ba sa nana baere kote ovulu sage pule nia!

¹¹ Meke be karua si eko varigara, si kote vari manini.

Ba vea meke kote boka koa manini si keke tie telena?

¹² Ura keke tie si kote boka ta komiti,

ba karua si kote boka lavelave pule ni.

Na iku sapu ta tavete koari ka neta aroso

si lopu kote boka tuturei kumata.

¹³ Leana be sa tie vaqura si malaṅana ba gilaena hola nia sa baṅara sapu barogoso meke pekipeki sapu lopu boka vagi vina balau.

¹⁴ Sa tie vaqura si gina koa maena pa vetu varipusi meke evaṅae baṅara nana, babe podo maena pa minalaṅa koasa nana butubutu.

¹⁵ Dogoria rau sapu doduru pu toa meke ene pa kauruna sa rimata si lulia sa tie vaqura, sa hinobe tanisa baṅara.

¹⁶ Soku hola saripu totoli ni sa baṅara, ba sa sinage pu sage luli mae si kilua sa hinobena sa baṅara. Hie tugo si loketoṅa laena, na hadu luli givusu mo.

5

Lopu Bebeno Tavete Vina Tatara

¹ Mu kopu pule nigo totoṣo la si agoi pa Zelepade te Tamasa. Leana pude mu tata la pude va avoso meke va tabe, hola nia si be vukivukihi gua tadi tie pekipeki. Lopu gilania rini sapu tavete va sea si arini.

² Mu lopu tuturei zama nia sa nuzumu,
 lopu bebeno zama ni sapu pa bulomu
 pude va tatara pa kenuna sa Tamasa.
 Ura sa Tamasa si pa maṅauru,
 meke agoi si pa pepeso
 ke va pada i sari mua zinama pa kenuna Sa.

³ Na putagita si kamo pana soku sari na tinasuna
 na tinalotaṅa,
 meke sa zinama pekipeki si ta tozi vura be
 guana zama va soku sa tie.

⁴ Pana zama va tokotokoro goi koe Tamasa, si mu tuturei va gorevura ia. Tamasa lopu qetu ni sari tie pekipeki; va gorevura ia sapu tokotokoro nia agoi.*

⁵ Leana hola si be lopu va tokotokoro, hola nia si pude tokotokoro meke lopu tava gorevura.

⁶ Lopu va malumia sa nuzumu pude turana va sea igo. Lopu la koasa hiamameke tozi nia sapu lopu boka gorevura i goi sari mua zinama. Na vevelaso si gua asa. Lopu leana be kote bugoro ni Tamasa sari mua zinama meke huara pani Sa sari doduru pu taveti goi pa limamu.

⁷ Soku pinutagita meke soku zinama si loke laedi. Gua ke mu noso mamu koa pamaña nia sa Tamasa.

Tinoa si Loke Laena

⁸ Pana dogoria goi sapu ta nonoala sa tie malaña, sapu sa ninono meke tinonoto si lopu ta poni nia sa, si mu lopu magasa nia. Ura sa tie qavuna si ta kopue koasa pu kali sage koasa, meke ari karua si ta kopu koasa pu ululuna sage la tu.

⁹ Sapu ta gavoro koasa pepeso si hia betoa mo ri doduru, meke sa banara ba vagi tugo koari na inuma.

¹⁰ Asa pu tataru nia sa poata si lopu qetu nia gua sapu gavoro va soku si asa; asa pu okoro hiva tagotago si lopu boka qetuni sapu ele tagoi sa. Hie tugo si loke laena.

¹¹ Pana soku sari likakalae pu tagoi goi,

---

* 5:4 Sam 66:13-14

si kote soku tugo sarini pu kote vagi pani.
 Ke sa sa laedi koa goi pu tagodi?
 Na pude doño lani mata meke beto mo?

¹² Sa pinuta tanisa tie tavetavete si lomosohola,
 lōpu kiluna be hena va soku si asa ba
 vasinahite mo,
 ba sa tago va soku tanisa tie tagotago,
 si lōpu boka puta va leana nia sa.

¹³ Dogoria rau si keke tīnītōna kaleana hola pa
 kauruna sa rimata:
 Sa tinagotago sapu ta naqiti meke tinasuna nia
 sa,

¹⁴ meke sa tinagotago sapu ta novala pa
 kaiqa tinasuna,
 meke totošo vagi tuna koreo sa,
 si loketōna boka veko hola ponía.

¹⁵ Dodohona sa koburu totošo vura si asa pa tiana
 sa tinana;
 mae gua asa si asa, ke mani pule gua tugo
 asa.

Loketōna koasa nana minabo sapu ele vagia sa
 si kote boka paleke taloa nia sa pa limana.*

¹⁶ Hie tugo si keke ginugua kaleana hola:
 Limalimana sa tie totošo mae, si gua tugo pana
 taloa si asa,
 ke sa mo si va gavoria sa?
 Na guana tavetavete ponía mo sa sa givusu.

¹⁷ Doduruna sa nana tinoá si henahena mo si asa
 pa huporo,
 pa korapa tinasuna, tinasigiti, meke binu-
 goro.

---

* 5:15 Zob 1:21; Sam 49:17; 1 Tim 6:7

¹⁸ Meke tiqe tumae nia rau sapu na leana tu meke gotogoto pude hena na napo sa tie, meke pude vagi kaiqa lineana koari na tinavete pu mabo ni sa pa kauruna sa rimata koari ka visavisa rane pu ponia sa Tamasa koasa. Ura asa mo sa nana hinia.

¹⁹ Ura, pana ponia tinagotago sa Tamasa si keke tie, meke va boka ia Sa pude qetu ni sari nana vinagi pa tinavete, si leana pude va egoa sa sa nana hinia, meke tavetavete qetuqetu si asa pa nana tinavete. Ura arini mo sari na vinariponi te Tamasa.

²⁰ Lopu hoke balabala sisigitia sa sapu vea papakana gua sa nana tinoa, sina va tupitia Tamasa si asa koasa qinetuqetu pa bulona.

6

¹ Keke kinaleana pule si dogoria rau pa kauruna sa rimata, meke lopu goto la pa tinoa tana tie:

² Ponia tinagotago Tamasa si keke tie, meke na likakalae meke vina lavata tugo, pude saripu okoro ni sa bulona si koa betodia, ba lopu ponia lolomo Sa pude liñilini i sa pa maqomaqona sari nana tinago, ba na votiki tie tu mae qetu ni. Hie si namu loketona laena, na kinaleana nomana.

³ Be tagoa sa tie si keke gogoto koburu meke toa soku navulu vuaheni; be vea seunae gua sa nana tinoa ba lopu liñilinia sa nana tinago meke lopu ta pomunae va leana si asa, si na koburu sapu mate pa tiana sa tinana si leana hola nia si asa.

⁴ Na loke laena sa pinodo tanisa koburu; pa hinuporo si mate si asa, meke loke pozana.

⁵ Be lopu dogoria sa sa rimata meke loketoṅa gilania, ba magogoso nana si asa, hola nia sa sa tie asa;

⁶ na kote boka toa karua tina vuaheni tugo sa tie, ba sina lopu liṅiliṅi i sa pa maḡomaḡona sari nana tinagotago, si sa koburu si leana hola nia. Vea, lopu mate beto mo sari karua? Ke sa mo sa laena?

⁷ Doduru tinavete tanisa tie si pude henahena na napo mo,

ba sa tiana si lopu boka deṅa.

⁸ Na sa si leana koasa tie gilae, hola nia sa tie pekipeki?

Na sa sa laena koa sa tie malaṅa pude gilagilana, meke pude pamaṅa pa tie?

⁹ Pude qetu nia sapu dogoro soti matana, si leana hola nia si pude okoro tago va soku.

Hie tugo si loketoṅa laena, na hadu luli givusu mo.

¹⁰ Doduru pu ele va podaki Tamasa si ele koa beto pozadi,

meke sa guguana sa tie si ele ta tumaena; loke tie kote hiva toke ia sa tie sapu ṅiṅira hola nia si asa.

¹¹ Pana soku sari zinama si visavisa mo laedi, ke nasa laena koari na tie pude gua asa?

¹² Ura esei gilania sapu leana pa tinoa tanisa tie koari na visavisa rane sapu loke laedi, meke sapu ene hola guana maḡomaḡo? Esei kote boka tozi nia si asa, sapu sa si kote ta evaṅa pa kauruna sa rimata pa mudina sapu mate si asa?

7

Binalabala koasa Tinoa

- ¹ Na pozapoza leana si hola nia sa lumu humaņa
lea,
meke na rane mate si leana hola nia sa rane
podo.*
- ² Leana si pude la pa vetu haqohaqaona
hola nia si pude la inevaņa pa keke vetu,
ura na mate si na dudutana tadi doduru tie;
arini pu korapa toa si pada pude kopu nia si
hie pa bulodia.
- ³ Talotana si leana hola nia sa hegere,
sina na isumata kulusuna si leana koasa
bulo.
- ⁴ Sa bulona sa tie gilgilana si la koasa haqo-
haqoana,
ba sa bulona sa tie pekipeki si hatai sari na
tinitona qetuqetu.
- ⁵ Leana si be avosia sa ginegese tanisa tie gilae
hola nia si be avosi sari kina rane tadi na tie
pekipeki.
- ⁶ Gua sa pidaladi rina rerequtu huda rakihi pa
kauru raro,
sa hegerena sa tie pekipeki.
Hie tugo si loketona laena.
- ⁷ Sa hiniko poata si boka pekipeki nia sa tie gilae,
meke sa tabara golomo poata si novalia sa
bulo.
- ⁸ Sa vina betona sa ginugua si leana hola nia sa
pinodalaena,

---

* 7:1 ZT 22:1

meke sa aqa va noño si leana hola nia sa
vinahesi pule.

⁹ Lopu tuturei ta naziri pa maqomaqomu,
ura sa binugoro si koa ekona mo pa bulona
sa tie pekipeki.*

¹⁰ Mu lopu zama, "Vea ke pukerane si leana hola
nia sapu kamahire?"
Na lopu na ninanasa gilae sapu asa.

¹¹ Ginilagilana lohina, si na tinitoña leana, guana
tinago
meke vagi nia lineana arini pu dogoria sa
rimata.

¹² Ginilagilana lohina si guana vetu,
gua tugo sa poata si guana vetu,
ba sapu leana nia sa ginilagilana si hie:
sa ginilagilana si kopu nia sa tinoa tanisa tie
pu tagona.

¹³ Mu vilitia gua sapu tavetia sa Tamasa:
Esei boka va toñotia
sapu ele va koqi ia Sa?

¹⁴ Pana leadi sari na toso, si mu qetu;
ba pana kaleadi sari na toso, si balabala ia
si hie:

E Tamasa tu si tavete betoi sari karua.
Gua ke sa tie si lopu boka tumae nia nasa si
kote ta evaņa pa kenuna sa.

¹⁵ Koasa qua tinoa sapu loke laena hie si
dogoro betoi rau sari karua ginugua hire:
sa tie toñoto sapu mate pa nana tinoñoto,
meke sa tie kaleana sapu toa va gelenae pa
nana kinaleana.

---

* 7:9 Zem 1:19

- 16 Ke lopu koa va tonotonotae sisigiti,
babe va gilagilae va hola;
vea ke kote novala pule nigo tu?
- 17 Lopu va hola ia sa mua hahanana kaleana,
meke lopu va pekipekie;
vea ke kote mate tu sipu lopu ele kamo mua
totoso?
- 18 Leana si pude tuqe vagia si keke
meke lopu va taloa ia sapu vina rua.
Sina sa tie pu pamaña nia sa Tamasa si kote
va seu koari karua beto.
- 19 Sa ginilagilana lohina si va ninira ia si asa pu
gilae
hola ni sari ka manege puta tie tuturana pa
keke popoa.
- 20 Lopu keke tie tonoto pa popoa pepeso
si tavete va tonoto meke loke nana sinea.
- 21 Mu lopu va taliña la i sari doduru zinama pu
zama ni rina tie,
na kote avoso hola ia goi sa mua nabulu
pana leve nigo sa;
- 22 ura gilania mua pa bulomu
sapu soku toso si leve ni goi sari kaiqa.
- 23 Doduru hire si podeki rau pa ginilagilana,
meke zama si arau,
“Na ninirana sa qua hiniva pude gilagilana,”
ba hie si hola sisigiti, lopu boka ia rau.
- 24 Be vea guguana sa ginilagilana lohina,
ba seu hola si asa meke lopu boka ta vagi;
esei boka dogoria?

25 Ke va sotoa rau sa qua binalabala pude tumae nia,
 pude vilitia meke hata va hitekia sa ginilagilana lohina meke sari ginugua tanisa meke pude tumae nia sa dinuviduvili tanisa kinaleana meke sa pinupuhu tanisa pinekipeki.

26 Ba sapu variva sigiti, hola nia sa minate si sa barikaleqe sekesekeina, sapu sa bulona si na sipata meke sari limana si guana seni. Sa tie pu va qetua sa Tamasa si boka govete nia si asa,
 ba sari tie seadi si kote saputu vagi sa.

27 “Dotu,” gua si rau, sa tie va tumatumae, “Hie si dogoro vagia rau toto so varigara ni rau sari doduru ginugua:

28 Sipu korapa hatahata si rau meke lopu vagia keketona,
 si dogoria rau si keke tie toņoto koari ka keke tina,
 ba lopu keke barikaleqe si toņotona koarini!

29 Hie mo si dogoria rau:
 Taveti Tamasa sari na tie pude toņoto
 ba sari na tie si la hata va soku dia ginugua.”

8

1 Esei si guana tie gilagilana?
 Esei tumae va bakali sari ginugua?
 Na ginilagilana va komolo ia tugo sa isumatana sa tie meke va komolia sa kenuna.

Va Tabea sa Baṅara

² Mu va tabea sa ginarunu tanisa baṅara, gua si rau, sina va tokotokoro si goi pa kenuna sa Tamasa.

³ Lopu bebeno vura taloa pa kenuna sa baṅara. Lopu turu turani sarini pu tavete va kaleana, ura sa baṅara boka tavetia mo gua sapu hiva nia sa.

⁴ Sina sa zinama tanisa baṅara si koa ia niniranira,
esei boka tozi nia si asa, “Na sa si tavetia goi?” gua.

⁵ Asa pu va tabei sari nana ginarunu si lopu kaqu tava kilasa,
meke saripu gilae pa bulodia si kote tumae nia sa totošo gotona meke sa hahanana.

⁶ Ura koa dia sari totošo gotodi meke hahanana tadi doduru ginugua,
be vea mamata gua sari tinasuna tana tie.

⁷ Sina loke tie si tumae nia sa totošo vugo na repere,
esei boka tozia sa si korapa mae?

⁸ Loke tie tagoa sa niniranira pude lalae nia sa givusu;
ke loke tie tugo tagoa sa niniranira pude va nosoa sa nana rane mate.

Gua sapu loke tie si tava malumu pude pule pa totošo varipera,
sa kinaleana tugo ba lopu vata rupahi sarini pu tavetavete koasa.

Na Tie Duviduvili meke na Tie Tonoto

⁹ Doduru hire si dogori rau totošo balabala la i rau sari doduru ginugua pu evaṅa pa kauruna

sa rimata. Koa nana sa totoſo ſapu lalae ni sa tie ſari kaiqa, meke ta ſigiti ni sa.

¹⁰ Meke dogori tugo rau ſari tie kaleadi ta pomunae, arini pu pilipule koasa Zelepade meke vagi vinalesi pa vaſileana vaſina hoke nonoſali arini ſari na tie. Hie tugo ſi loketona laena.

¹¹ Totoso lopu tuturei ta kilasa sa tie koasa kinaleana tavetia sa, ſi ſari bulodi rina tie ſi ſini na hiniva pude tavete va kaleana.

¹² Na tie kaleana ſi kote boka tavete va sea keke gogoto totoſo meke toa va gelenae nana, ba gilania rau ſapu ſarini pu pamaña nia sa Tamasa ſi kote bokaboka hola la tu.

¹³ Ba ſina sa tie kaleana ſi lopu pamaña nia sa Tamasa, ke lopu kote bokaboka ſi asa, meke ſari nana rane ſi lopu kote gele.

¹⁴ Koa nana pule ſapu loke laena pa popoa pepeso: ſari na tie toſoto ſapu vagia sa vina kilasa tadi na tie kaleadi, meke ſari na tie kaleadi ſapu vagi ſari na lineana tadi na tie toſoto. Hie tugo ſi loke laena, guni nia arau.

¹⁵ Ke arau va egoa sa kinoa qetuqetu, ſina loketona ſi leana pa tie pa kauruna sa rimata ba ſapu hena, napo meke koa qetuqetu mo. Meke kote lulia qinetu ſi asa koari nana tinavete koari doduru rane pa nana tinoa pu ponía sa Tamasa pa kauruna sa rimata.

¹⁶ Totoso hiva tumae nia rau sa ginilagilana meke dogori rau ſari na tinavete na minabo tanisa tie pa popoa pepeso, ſapu lopu va puta i ſari matana boni na rane,

¹⁷ ſi tiqe dogori rau ſari doduru pu evani sa Tamasa. Loke tie kote boka tumae nia sa ſi

korapa ta evaṅa pa kauruna sa rimata. Ve a voriti gua sa tie pude hata vura nia, ba lopu kote boka dogoro vagi ia tugo sa sa laena. Sa tie gilagilana kote tozia sapu tumae nia sa gua, ba lokari, lopu dogoria tugo sa sa laena.

9

¹ Ke balabala i rau sari doduru hire meke kamo a rau sapu sari tie tonoto meke tie gilae meke sari dia tinavete, arini si pa limana sa Tamasa, ba loke tie gilania nasa si kote ta kamo nia rini, be na tataru sia babe na vinari kanai.

² Doduru si kote kamo la pa keke vasina mo, sari tie tonoto meke tie seadi, saripu leana meke kaleana, saripu viadi meke bonidi, arini pu la vukivukihi meke arini pu lopu la.

Gua sapu ta evaṅa koari tie leadi
     si asa tugo si koari na tie seadi;
 gua sapu ta evaṅa koari tie pu tokotokoro pa
     Pozana sa Tamasa
     si gua tugo saripu korodia.

³ Hie tugo sa kinaleana koari doduru pu ta evaṅa pa kauruna sa rimata: Keke vasina mo kote kamo la sari doduru. Gua ke sari bulodi rina tie si sini na kinaleana, meke koai na dinuviduvili sari bulodia sipu korapa toa rini, meke mumudi si la somani mo sarini pu matedi.

⁴ Arini pu toadi si boka hata ia sa lineana koe Tamasa, ura na siki toana si leana hola nia sa laione matena!

⁵ Ura sarini pu toadi gilania sapu kote mate si arini,
     ba sarini pu matedi si loketona pule gilania;
 loketona dia pinia,

meke ta muliṅi palae tu si arini.

⁶ Dia tataru, dia kinukiti, dia kinonokono si pukerane tu murimuri taloa;

lopu kaqu somana pulei rini

sari ginugua pu ta evaṅa pa kauruna sa rimata.

⁷ Ke qetuqetu mu la henai gemu ginani, meke napo gemu vaeni mamu qetu mua, ura va malumu igo Tamasa pude taveti.

⁸ Mu pokopoko keoro doduru totoṣo, meke doduru totoṣo mu lumu nia oela sa batumu.

⁹ Mu koa qetu turaṅia sa mua barikaleqe, asa pu tataru nia goi, koari doduru rane koasa tinoa sapu loke gugua. Asa tugo sa tinoa sapu ponigo e Tamasa pa kauruna sa rimata, koari doduru mua rane sapu loke laedi. Ura asa sa laena sa mua tinoa meke sa mua ninatanata sapu mabo nia goi pa kauruna sa rimata.

¹⁰ Be sa si tavetia ri na limamu, si mu tavetia pa doduruna sa mua binokaboka, ura pa lovu, vasina pu korapa la ia goi, si loke tinavete, loke binalabala, loke tinumatumae, na loke ginilagilana koa ia.

¹¹ Keke tiṅitoṅa pule si dogoria rau pa kauruna sa rimata:

Sa hinaqala si lopu tadirini pu rerege

sa vinaripera si lopu tadirini pu ninira,

meke sa ginani si lopu la koari pu gilae,

sa tinagotago si lopu la koari pu bokaboka,

meke na vina lavata si lopu la koarini pu tumatumae;

ba evaṅa goto mo pa dia totoṣo meke lolomo sari doduru arini.

12 Beto meke, loke tie si tumae nia panavisa kote kamo sa nana toso.

Gua sa igana sapu ta vagi pa vaqara,

babe na kurukuru tapuru sapu ta sipata vagi,
si sari na tie si ta saputu vagi koari na toso
kaleadi sapu kamo va hodaka koa rini.

Na Binalabala pa Ginilagilana meke Dinu-viduvili

13 Dogoria tugo rau pa kauruna sa rimata sa vina padapada koasa ginilagilana sapu goto mae koa rau:

14 Koa nana si keke vasileana hite sapu visavisa tie koa ia. Meke mae si keke banara ninirana meke mae raza ia, koa vari likohae nia rini meke nama pude huari sari gobana.

15 Ego koa nana pa popoa asa si keke tie sapu malana ba gilagilana, meke asa harupia sa popoa koasa nana ginilagilana. Ba loke tie si balabala ia sa tie malana asa.

16 Ke zama si rau, "Ginilagilana si leana hola nia sa niniranira." Ba loke tie si hiva avosia sa ginilagilana tanisa tie malana, meke loke tie kote va tabea.

17 Sari zinama hitehite tadi na tie gilagilana si mu avosi

hola ni sari na kinukili tadi na banara koari na tie pekipekidi.

18 Ginilagilana si leana hola ni sari na tiniona varipera,

ba keke tie kaleana boka huari soku ginugua sapu leanadi.

10

- 1 Sari na dodoa matedi boka va humaņa hikare ia sa lumu,
gua sapu sa pinekipeki hitekena boka huara pania sa ginilagilana meke sa vina lavata.
- 2 Sa bulona sa tie gilae si vizatia sa sirana tonoto,
ba sa bulona sa tie pekipeki si vizatia sa sirana sapu seana.
- 3 Nonoga hola pana ene pa sirana sa tie pekipeki,
na kote dogoria mo ri na tie sapu na pekipekina si asa.
- 4 Be guana bugoro nigo sa banara si goi,
si lopu veko pania sa mua tuturuana;
na binule boka va noso i mo sari na sinea nomadi.
- 5 Koa nana si keke kinaleana sapu dogoria rau pa kauruna sa rimata,
sa sinea gua sapu hoke vura koari na koimata.
- 6 Sari na tie pekipeki si ta veko pa tuturuana nomadi,
meke sari tie tagotago si koa pa vasina pepekadi.
- 7 Ele dogori rau sari na pinausu sapu habotu pa hose,
meke sari koburu tavia si ene guana pinausu.
- 8 Asa pu gelia sa pou si kote hoqa pule nia mo sa;
asa pu lopoto nuquru pa goba si kote ta garata noki.*
- 9 Asa pu la geli patu si kote ta bakora patu;
asa pu soko huda si kote boka bakora maho.

---

* 10:8 Sam 7:15; ZT 26:27

- 10 Pude tutu sa maho meke pako sa livona,
si na ninirañira si kote ta hivae,
ba na ginilagilana si va kamo binokaboka.
- 11 Be guana garata sa noki sipu lopu ele va
mamanya sa tie kopu,
si loke laena mo sa tie kopu.
- 12 Sari zinama pa nuzuna sa tie gilagilana si
avoso lea,
ba sa tie pekipeki si novala pule nia koari
nana zinama.
- 13 Pa pinodalaena si avoso hikare sari nana
zinama;
ba pa vina betona si duviduvili va kaleana
sari nana binalabala,
14 meke sa tie pekipeki si zama hoboro lamo.
- Loke tie si tumae nia nasa si korapa mae pa
kenuna,
meke esei boka tozia na sa si kote evaņa pa
mudina sa?
- 15 Sa tie pekipeki si mabo nia sa sa nana tinavete;
ke lopu gilania sa sa sirana pule la pa nana
vetu.
- 16 Tasuna sa butubutu sapu na koburu mo si
baņara nia,
meke sari koburu tavia si inevaņa pana
munumunu.
- 17 Tamanae sa butubutu sapu sa nana baņara si
pa tuti binaņara,
meke sari koburu tavia si henahena luli pa
totoso,
pude ninira, lopu pude viviri.

- 18 Pana hakohako sa tie, sa ropoto vetu si kote hoqa;
pana lopu boka tavetavete sa limana, si kote honi sa vetu.
- 19 Pa inevana si hegere sari na tie,
meke sa napo vaeni si variva getu koa rini,
ba na poata mo sa inolana koari doduru.
- 20 Lopu nanae nia sa banara, lopu zama golomo nia tugo,
babe leve nia pa mua lose sa tie tagotago,
sina sa kurukuru pa galeglearane kote paleki sari mua zinama,
meke na kurukuru tapuru kote la tozi sapu zama ni goi.

11

Sa Tinavete Tanisa Tie Gilaena

- 1 Sari mua vuvua si mu holuholu ni pa popoa seu,
meke pa toতোসি kote vagia goi laena.
- 2 Mu lelete veko pa zuapa babe vesu vasidi,
ura lopu ta gilana toতোসি sa kote raza sa tinasuna.
- 3 Pana siñi na kolo sari na lei,
si zoropo la pa pepeso sa ruku.
Be hoqa la pa kali mataona sa huda baba pa kali gedena,
si pa vasina pu hoqa la sa, si vasina tugo si kote eko si sa.
- 4 Asa pu kopu eko nia sa givusu si lopu kote lelete,
meke asa pu dono viliti sari na lei si lopu kote pakepakete.

5 Gua mo sapu lopu tumae nia goi sa sirana
tanisa givusu,
babe vea meke podaka sa koburu pa tiana sa
tinana,
si lopu tumae nia tugo goi sa tinavete te Tamasa,
Asa pu taveti sari doduru likakalae.

6 Mu lelete pana munumunu,
meke pana veluvelu si mu lopu noso,
ura lopu gilania goi sapu kiko veguguana si kote
toa,
babe doduru mo si kote leadi beto.

7 Kalalasa si variva qetu,
meke valeana ia sa mata pude dogoria sa
rimata.

8 Be soku sari vuaheni toani sa tie,
si mani koa qetuqetu nana koari doduru.
Ba mani gilania sapu sari rane huporodi si
koadia,
ura na kote sokudi.
Doduru pu korapa mae si loke laedi.

Tinarae Tadi na Tie Vaqura

9 Mu qetu, agoi na tie vaqura, sipu korapa vaqura
mua,
meke mani va qetu igo sa bulomu koari na
mua totooso vaqura.

Lulia sa hiniva tanisa bulomu
meke be sa si dogori sari matamu,
ba mu gilania sapu doduru hire si kote ta
pitu ni goi koe Tamasa.

10 Gua ke, saripu talotana sisigiti ni goi si mu
rizui pa bulomu
meke sari tinasuna pa tinimu si mu oki pani,

ura sa tie vaqura meke sa niniranira si lopu
kote koa hola.

12

- 1 Mu balabala ia si Asa pu tavetigo,
koari na rane pu korapa vaquramu,
sipu lopu ele kamo sari na rane tasunadi
meke sipu lopu ele barogoso si goi, meke
kote zama,
“Namu loke qinetu si vagi nia rau koasa qua
tinoa,”
- 2 sipu lopu ele huporo sari na kalalasa rimata,
meke sari sidara na pinopino,
meke sipu lopu ele pule sari lei mudi ruku;
- 3 totošo neneqara sari tie kopu vetu,
meke koqoho sari tie ninira,
totošo visaviša sari na livo
meke sari mata si rida.
- 4 Mu balabala ia si Asa pu tavetigo totošo nuli
sari taliŋamu,
meke lopu ta avoso sari vevehe pa sirana,
totošo vaŋunu sari tie koari na kabodi rina
kurukuru tapuru,
ba sari na vevehe hire ba guana seu tu;
- 5 totošo matagutu ni rina tie sari vasidi ululudi
meke sari tinasuna pa sirana;
totošo keo beto sari kalu
meke rizu mamata sari na inene
meke soku hiniva si lopu ta boka mo,
meke la pa nana popoa pa lovu sa tie,
totošo taruqoqo si arini pa sirana.
- 6 Mu balabala ia sa Tamasa, sipu lopu ele mate
si goi, guana ta kumata sa seni siliva,
babe poraka sa baolo qolo;

sipu lopu ele ilasa sa palepalekeana kolo pa
tototolo,
babe kaleana sa iku pa berukehe,
7 meke sipu lopu ele pule la pa pepeso sa tini,
meke sa maqomaqo si pule la koe Tamasa pu
poni vatua.

8 “Loke laena, loke laena!” gua si rau, sa tie va
tumatumae.
“Doduru tin̄iton̄a si loke laedi!”

Zinama Hokohokoto Binalabala

9 Arau sa tie va tumatumae si gilaena, meke va
karovo tinumatumae si rau la pa tie. Balabala,
viliviliti, meke va tonotonoti rau sari na zinama
tumatumae.

10 Hatai rau, sa tie va tumatumae, sari zinama
sapu gotogoto, meke sapu kuberi rau si tonoto
meke hinokara.

11 Sari zinama tumatumae si guana kolu
sekeseke, sari vinarigara zinama ginilagilana si
guana poka pa hubina sa kolu pude kalaha sipi
sa Sepati tadigita, sa nada Tamasa.

12 Tuqu, keke ginugua pule si maqu va balau
nigo. Sa kubere va soku buka si loke vina betona,
meke sa voriti pude va nonoga si variva mabona.

13 Ego, doduru si ele ta avoso;

sapu hiera mo sa vina betona sa ginugua:
Pamaṅa nia sa Tamasa, mamu kopu ni sari Nana
tinarae,

ura asa sa ṅati tinavete ta hia nia sa tie.

14 Ura kote pitui Tamasa sari doduru ginugua pu
taveti gita,
doduru pu ta tomedi ba gua tugo,
be kaleadi sari ba leanadi.

Buka Hope
The Holy Bible in the Roviana language of the
Solomon Islands
Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon
Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 13 Dec 2023

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5